

ВИСНОВОК
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертаційної роботи Мотуз Тетяни Володимирівни
«Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму
вчителів в Україні (перша чверть XXI століття)»,
представленої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Вважати, що докторська дисертація *Мотуз Тетяни Володимирівни «Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні (перша чверть XXI століття)»* є оригінальним, самостійно виконаним дослідженням, що ґрунтується на аналізі значної кількості сучасної української літератури.

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Соціально-політичні й економічні перетворення, що розгорнулися в Україні від часу здобуття незалежності, радикально переосмислили суспільні очікування від системи освіти та ролі вчителя. Вже перший Закон України «Про освіту» (1991) окреслив людський розвиток як засадничий пріоритет державної політики, започаткувавши нову нормативну парадигму професійної підготовки педагогів. Водночас внутрішні процеси оновлення збіглися з посиленням зовнішніх впливів, зокрема інтеграційних і глобалізаційних тенденцій, які визначили нові орієнтири для розвитку національної освітньої системи. У цих умовах актуалізувалася необхідність системного оновлення професійної підготовки педагогічних кадрів відповідно до змінених вимог освітнього простору.

На початку XXI ст. у розвитку професіоналізму вчителів акцентується увага на глобалізаційних процесах, інтеграції України у світовий освітній простір (указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти», 2002), що спонукало до стандартизації освітніх процесів, підвищення вимог до якості навчання та професійної компетентності вчителів, які стали ключовими викликами, відповіді на які інтенсифікують розвиток наукової педагогічної думки та освітньої практики.

Тож на друге десятиліття XXI ст. в Україні на нормативно-правовому рівні було закладено чітке бачення процесу набуття педагогічної освіти, а також формування й розвитку педагогічного професіоналізму. Визначальним у цьому контексті стало ухвалення Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (2018), яка окреслила стратегічні орієнтири модернізації підготовки педагогічних кадрів відповідно до сучасних потреб особистості, суспільства та держави. У документі наголошено на необхідності створення цілісної системи педагогічної освіти, що охоплює довготривалий процес професійного становлення – від здобуття базової фахової освіти до безперервного професійного вдосконалення. Реалізація такого підходу передбачає не лише розробку нормативної бази, а й глибоке осмислення того, як ці ідеї втілювалися в реальному освітньому середовищі та як вони вплинули на зміст і якість професійної діяльності педагогів.

У зв'язку з визначеними пріоритетами важливо не лише окреслити нормативні засади оновлення педагогічної освіти, а й проаналізувати, яким чином ці засади реалізовувалися у практиці професійного зростання вчителів. Узагальнення попереднього досвіду дозволяє критично осмислити здобутки та визначити потенційні напрями подальших змін. Ретроспективний аналіз теоретичних і практичних засад розвитку професіоналізму вчителів у цей період дозволяє виокремити ключові тенденції, виявити системні проблеми та зафіксувати досягнення. Насамперед ідеться про еволюцію теоретико-методологічних підходів, зміну організаційних форм, оновлення методів і технологій розвитку професіоналізму педагогічних кадрів.

Враховуючи динаміку сучасних освітніх тенденцій, стрімкий розвиток цифрових технологій і трансформацію суспільних очікувань щодо ролі вчителя, актуалізується

потреба у ґрунтовному осмисленні генези педагогічного професіоналізму. Вивчення його становлення в історичній ретроспективі дозволяє окреслити етапи формування ключових професійних компетентностей та виявити внутрішні суперечності, змістові зсуви та ціннісні орієнтири, що визначають здатність педагогів відповідати сучасним викликам. Педагогічний професіоналізм у такому розумінні постає не як фіксований набір умінь, а як динамічна система, що розвивається під впливом соціокультурних, політичних та інституційних чинників. Аналіз означених процесів першої чверті XXI ст. стає ключовим для розуміння трансформації розвитку педагогічного професіоналізму в Україні та формування обґрунтованих напрямів його подальшого переосмислення і вдосконалення у світлі сучасних освітніх потреб, на тлі міжнародних тенденцій.

Значущість проблеми розвитку педагогічного професіоналізму зумовила її активну артикуляцію в науково-педагогічному дискурсі, де вона розглядається як ключова умова підвищення якості освіти, ефективності професійної діяльності вчителя та відповідності системи підготовки педагогічних кадрів сучасним вимогам. У вітчизняній і зарубіжній педагогіці накопичено значний обсяг теоретичних і прикладних напрацювань, що стосуються як загальних засад професіоналізму вчителя, так і специфіки його формування в умовах змін освітньої політики, соціальних запитів і технологічних зрушень.

Наукові джерела відображають багатогранність цієї категорії, розкриваючи її в історичному, методологічному, структурному та прикладному аспектах. Історико-педагогічний вимір розвитку педагогічного професіоналізму. Узагальнення підходів, представлених у вітчизняному та зарубіжному науково-педагогічному дискурсі, свідчить про широке й багатовекторне трактування педагогічного професіоналізму. У вітчизняній науці педагогічний професіоналізм здебільшого розглядається через призму особистісного становлення педагога, розвитку його професійної майстерності, компетентісного потенціалу та етичної відповідальності, що актуалізується в умовах модернізації освіти. У зарубіжному контексті акцент робиться на інституційних, структурно-організаційних та технологічних механізмах забезпечення професійного зростання вчителя, а також на вимірюванні ефективності педагогічної діяльності та взаємозв'язку між професійним розвитком і результатами навчання. У фокусі обох дослідницьких традицій – потреба в адаптації педагогічного професіоналізму до викликів цифрової трансформації, глобалізації, зміни ролі знань і розширення соціальних функцій учителя.

Зважаючи на наявність значного масиву вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, присвячених окремим аспектам педагогічного професіоналізму, можна стверджувати, що питання його розвитку в контексті соціокультурних трансформацій початку XXI ст. в Україні ще не дістало вичерпного висвітлення. Більшість наявних праць зосереджені або на загальних методологічних засадах, або на детальному аналізі окремих складників професіоналізму вчителя – переважно без урахування специфіки історичних умов становлення української освітньої системи. При цьому процеси формування, становлення та реалізації педагогічного професіоналізму у зазначений період часто розглядаються поза зв'язком із глибинними суспільними змінами, які впливали як на зміст освіти, так і на трансформацію ролі самого вчителя. Унаслідок цього залишається недостатньо окресленим цілісний образ педагогічного професіоналізму як явища, що перебуває на перетині нормативних установлень, теоретичних конструктів та освітньої практики.

Аналіз стану розглядуваного питання в нормативній та освітній площині (в сучасній педагогічній теорії та освітній практиці) дозволив виявити суперечності на рівні концептуалізації між:

– стратегічним спрямуванням освітньої політики України на реалізацію концепції євроінтеграції та імплементацію принципів Відкритої науки у вітчизняний освітній простір – і фактичним рівнем готовності педагогічних працівників ефективно діяти в умовах складних політико-економічних і соціокультурних реалій;

– втратою закладами освіти монополії на забезпечення ринку праці кваліфікованими кадрами – через інерційність, надмірну бюрократизацію, структурну статичність і тривалість процесу формування педагогічного персоналу – та зростаючим визнанням державою і роботодавцями компетентностей, здобутих у межах неформальної освіти (Концепція розвитку педагогічної освіти, 2018);

– високими суспільними очікуваннями щодо професійних навичок сучасного вчителя – і обмеженнями, зумовленими традиційною системою фахової підготовки та підвищення кваліфікації;

на рівні технологізації розвитку педагогічного професіоналізму вчителів між:

– освітньою та професійною кваліфікацією педагогічного працівника, коли високий рівень академічної підготовки не гарантує професіоналізму та успішної педагогічної діяльності випускника педагогічного ЗВО;

– інтенціями реформ у сфері організації й змісту розвитку професіоналізму вчителя – та реальними умовами їх упровадження, що супроводжуються непередбачуваними викликами і системними ризиками.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до теми, передбаченої планом науково-дослідної роботи кафедри загальної та спеціальної педагогіки КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради «Теоретичні засади і навчально-методичний супровід процесу професійного розвитку педагогів» (Державний реєстраційний номер 0123U104450). Тему дослідження затверджено Вченою радою КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» (протокол №6 від 16.01.2020 р.).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

уперше здійснено комплексний аналіз динаміки, змісту та особливостей розвитку педагогічного професіоналізму вчителя в контексті соціокультурних, політичних і економічних змін, що відбувалися в Україні на початку ХХІ століття, з подальшим теоретико-методологічним обґрунтуванням перспективних тенденцій цього процесу та виробленням рекомендацій щодо оптимізації професійного розвитку педагогів у нових соціокультурних умовах. в означених хронологічних межах;

узагальнено світовий й вітчизняний науково-педагогічний доробок щодо розвитку педагогічного професіоналізму та систематизовано його провідні концептуальні, методологічні та практичні тенденції, що стали підґрунтям для авторської інтегративної концепції професійного зростання педагога;

обґрунтовано авторську інтегративну концепцію педагогічного професіоналізму, що поєднує еволюцію професійного розвитку вчителя з об'єктивними суспільними запитами та логікою індустріальних революцій, виокремлюючи глобальні й національні тенденції як взаємопов'язані чинники;

визначено три послідовні етапи розвитку педагогічного професіоналізму вчителів, що вирізняються змістовими домінантами кожного з них: 2000–2013 рр. – *євроінтеграційно-оновлювальний* (гармонізація з європейськими стандартами, запровадження компетентнісного підходу, кредитно-модульної системи та зовнішнього оцінювання якості педагогічної діяльності); 2014–2021 рр. – *концептуально-реформаторський* (реалізація реформи «Нова українська школа», посилення автономії й партнерства, цифрова інтеграція, поява сертифікації та національної мережі центрів професійного розвитку педагогів); 2022–2025 рр. – *цифрово-резилієнтної трансформації* (становлення моделі цифрово-резилієнтного професіоналізму під впливом воєнних викликів, зростання ролі соціально-емоційних й інклюзивних компетентностей, поширення гібридних і дистанційних форматів підвищення кваліфікації);

уточнено поняттєво-категоріальний апарат через авторське визначення педагогічного професіоналізму як динамічної, інтегративної й контекстно зумовленої

системи особистісних, соціальних, технологічних та інституційних якостей, що формується на перетині концепт-полів «професіоналізм», «майстерність» і «розвиток» та корелює з провідними зарубіжними підходами;

обґрунтовано та введено до наукового обігу типологію світових моделей підтримки розвитку педагогічного професіоналізму, що за рівнем інституційної зрілості та стратегіями управління поділено на три кластери, для кожного визначено концептуальні засади, характерні професійні ролі вчителя й проаналізовано критерії їхнього адаптаційного потенціалу, що дало змогу окреслити релевантні напрями інтеграції найефективніших практик у національну систему безперервного професійного розвитку педагогів;

дістали подальшого розвитку систематизація та узагальнення матеріалів джерельної бази дослідження, уявлення про тенденції розвитку педагогічного професіоналізму вчителів першої чверті ХХІ ст., що дало підстави для обґрунтування перспективних напрямків його подальшого розвитку.

Теоретичну основу дослідження становлять: провідні наукові ідеї, що представлені у:

культурно-історичній концепції розвитку особистості, в якій підкреслено провідну роль соціального середовища, опосередкованої діяльності й навчання у формуванні професійних якостей учителя (Л. Виготський, Я. Вальсінер (J. Valsiner), М. Гус (M. Goos), Р. Рахарді (R. Rahardi), А. Беннісон (A. Bennison)); *соціальному конструктивізмі*, що трактує педагогічний професіоналізм як продукт взаємодії, професійної комунікації та участі в колективному конструюванні освітнього змісту (Дж. Брунер (J Bruner) та інших учених (Т. М. Даффі (T. M. Duffy), Д. Г. Джонассен (D. H. Jonassen), Х. Ернандес-Серрано (J. Hernandez-Serrano), І. Чой (I. Choi), М. Там (M. Tam)); *соціально-когнітивній теорії розвитку*, яка пояснює професіоналізм як результат взаємодії між індивідуальним досвідом, середовищем та спостережуваним навчанням, із фокусом на саморегуляції, очікуваннях результату та самоефективності (А. Бандура (A. Bandura), М. Чанен-Моран (M. Tschannen-Moran), А. Вулфолк-Хой (A. Woolfolk Hoy); Дж. А. Росс (J. A. Ross), К. Д. Брюс (C. D. Bruce) і т. п.); *теорії самодетермінації та професійної агентності*, згідно з якою учитель розглядається як автономний суб'єкт, здатний ініціювати зміни, ухвалювати рішення та нести відповідальність за власний розвиток (Е. Десі (E. Deci) та Р. Раян (R. Ryan), С. Джан (S. Jang), Дж. Рів (J. Reeve) й ін.); *теорії професійної ідентичності*, яка фокусується на формуванні внутрішньої цілісності вчителя через осмислення себе в контексті професійної ролі, міжособистісної взаємодії та суспільних очікувань (Б. Беярд (B. Beijeraard), П. Мейер (P. Meijer) та Н. Верлууп (N. Verloop)); *концепції рефлексивної практики*, яка розкриває професіоналізм як здатність до критичного аналізу, переосмислення та корекції власної педагогічної діяльності в умовах невизначеності й змін (Ф. Пажарес (F. Pajares), Д. Шон (D. Schön)); *концепція розширення можливостей (empowerment)*, представлена у дослідженнях скандинавських і англомовних країн, що акцентує на залученні вчителя до процесів управління, прийняття рішень і формування освітньої політики (Дж. Раппапорт (J. Rappaport), М. Ціммерман (M. Zimmerman)); *концепція професійного зростання через практичні спільноти (communities of practice)*, яка розглядає навчання як процес залучення до спільного досвіду, обміну знаннями та формування професійної ідентичності в колегіальному середовищі (Е. Венгер (E. Wenger), Б. Венгер-Трейнер (B. Wenger-Trauner)); *парадигма безперервного професійного розвитку (Continuous Professional Development, CPD)*, що визнана у Великій Британії, Канаді, країнах ЄС та Австралії як основа системи підтримки професійного зростання вчителів, передбачає оновлення компетентностей через поєднання формального, неформального й неструктурованого навчання.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: сформульовані у дослідженні положення та висновки створюють нову об'єктивну

інтерпретацію розвитку педагогічного професіоналізму вчителів України у першій чверті ХХІ ст., яка розглядається у широкому контексті міжнародних освітніх трансформацій. Вони пояснюють особливості сучасних тенденцій у становленні та вдосконаленні педагогічного професіоналізму, демонструють взаємозв'язок національних процесів із глобальними підходами до підготовки й підтримки вчителя, а також виявляють чинники, які визначають траєкторії його розвитку в нових соціокультурних умовах. Отримані результати можуть слугувати науковим підґрунтям для формування конкретних стратегій і практичних підходів до прогнозування подальших напрямів розвитку педагогічного професіоналізму в Україні, орієнтованих на забезпечення його відповідності сучасним освітнім потребам та міжнародним стандартам. За результатами дисертаційної роботи розроблено:

програму обов'язкового освітнього компонента «Організація і управління професійним розвитком педагогів» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки;

навчально-методичний посібник «Організація і управління професійним розвитком педагогів» для використання у практичній діяльності освітніх управлінців, науковців і методистів, які займаються організацією підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;

освітні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників: «Інноваційні підходи до управління безперервним професійним розвитком педагогів», «Лідерство та стратегічне управління професійним розвитком педагогів в умовах освітніх трансформацій», «Експертне оцінювання діяльності педагога під час освітнього процесу», «Організація професійного супроводу та наставництва у закладі освіти».

Зміст і здобутки наукової розвідки та авторські програми обов'язкового освітнього компоненту і курсів підвищення кваліфікації можуть використовуватися: науково-педагогічними працівниками в процесі викладання освітніх компонентів для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня педагогічних спеціальностей, здійснення наукових досліджень, підготовки підручників і навчальних посібників для ЗВО; здобувачами вищої освіти для підготовки до роботи у сфері освіти/педагогіки; фахівцями центрів професійного розвитку педагогічних працівників, викладачами та методистами установ і закладів освіти, що провадять діяльність з організації професійного розвитку та підвищення кваліфікації вчителів; керівниками закладів освіти, учителями-практиками у професійній діяльності.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №26/19-2252-25 від 07.08.2025 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка №16 від 29.08.2025 р.), комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» (довідка №126/01-18 від 08.09.2025 р.), комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (довідка №113 від 08.09.2025 р.), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка №442/02-13 від 08.09.2025 р.), комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка від №01/02-647 від 08.09.2025 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка №01/10-619 від 09.09.2025 р.), комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (довідка №01/711 від 12.09.2025 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка №01-10-1131 від 16.09.2025 р.), комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради (довідка № 609 від 23.09.2025 р.).

Апробація результатів дослідження: Основні теоретичні та практичні положення, висновки й результати дослідження доповідалися та обговорювалися на засіданнях і

науково-методичних семінарах кафедри загальної та спеціальної педагогіки загальної та спеціальної педагогіки КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, засіданнях кафедр закладів вищої освіти, у яких проходила апробація результатів дисертаційної роботи, а також на науково-практичних конференціях різного рівня:

– міжнародних: «Критичне мислення в епоху токсичного контенту» (Київ, 2020); «Філософсько-світоглядні та культурологічні контексти неперервної освіти» (Дніпро, 2020); «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення» (Київ, 2020); «Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття» (Черкаси, 2020); «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні та країнах ЄС» (Люблін, 2020); «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав, 2020); “Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne: colecție de lucrări științifice” (București, 2020); «Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації» (Хмельницький, 2022); “Advancing in research, practice and education” (Florence, 2022); “Features of the development of modern science in the pandemic’s era: collection of scientific papers” (Berlin, 2022); «Управління в освіті» (Львів, 2023); “Modern problems of science, education and society” (Kyiv, 2024); “Innovations in education: prospects and challenges of today” (Sofia, 2024); «Інноваційні практики наукової освіти» (Київ, 2024); “Technologies for improving old methods, theories and hypotheses” (Sofia, 2025); «Управління в освіті» (Львів, 2025); «Тенденції забезпечення якості освіти» (Дніпро, 2025); «Відновлення України: міжгалузевий теоретико-прикладний аналіз та потенціали розвитку» (Одеса. Львів – Торунь, 2025);

– всеукраїнських: «Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства» (Дніпро, 2023, 2024); «Науково-теоретичні засади та практичні аспекти осучаснення освітньої діяльності: міждисциплінарний підхід» (Запоріжжя, 2024); «Особистість та освіта в умовах сучасних соціокультурних викликів: ціннісно-світоглядні та науково-методичні аспекти» (Дніпро, 2025); «Освітній процес сьогодення: досягнення, виклики, перспективи» (Тернопіль, 2025); «Проблеми розвитку професійних компетентностей вчителів математичної, природничої та технологічної освітніх галузей» (Дніпро, 2025);

– регіональних: «Професіоналізм сучасного вчителя в парадигмі Нової української школи: досвід впровадження Державного стандарту базової середньої освіти в 5-х класах» (Дніпро, 2023); «Актуальні проблеми формування життєціннісного середовища сучасного закладу освіти: теорія, історія, практика» (Дніпро, 2023).

Достовірність та обґрунтованість одержаних результатів. Наукові положення та висновки є достовірними та обґрунтованими. Вони підтверджуються фактичними даними, узгоджуються з теоретичними положеннями, апробовані на 25 науково-практичних конференціях різного рівня, а також упроваджені в освітньо-виховний процес 8 закладів вищої освіти.

Наукові праці, які відображають результати дисертації.

Положення та висновки дослідження відображено у 50 наукових та навчально-методичних публікаціях автора (27 – одноосібні), з яких 22 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 одноосібна монографія, 4 публікації у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Web of Science/Scopus, 1 публікація в зарубіжному науковому виданні, 15 статей у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 1 навчальний посібник), 28 додатково відображають результати дисертації (статті у інших наукових виданнях і збірниках матеріалів наукових конференцій).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

Монографії

1. Мотуз Т.В. Педагогічний професіоналізм : українська динаміка змін у світлі глобальних освітніх тенденцій: монографія. Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР», 2025. 486 с. DOI: <https://doi.org/10.54891/978-617-8656-02-7>

Наукові публікації у періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection і SCOPUS

2. Karpan I., Chernikova N, **Motuz T.**, Bratanich B., Lysokolenko T. Conceptual Principles of Education for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development* 2020. 9. 2. 99–114. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p99>

3. Shvets T., Kuzmenko D., **Motuz T.**, Moiseienko I., & Pasichnyk L. The role of mentoring in the professional development of teachers. *Multidisciplinary Science Journal*, 2024. 6. 2024ss0201. DOI: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0201>

4. **Motuz T.**, Dynovych A., Babelchuk O., Bykasova S., & Gulevets D. Examination of methods for assessing educational quality, the role of standardisation, and mechanisms for enhancing educational programme efficiency. *Multidisciplinary Reviews*, 2024. 7. 2024spe011. DOI: <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe011>

5. Zhukova I., **Motuz T.**, Vatkovska M., Kholod M., & Kurtakova H. Legal frameworks and state policy in education: A theoretical analysis. *Multidisciplinary Reviews*, 2024. 8. 2024spe072. DOI: <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe072>

Статті в наукових фахових виданнях України

6. Мотуз Т.В. Генеза інноваційної діяльності закладів освіти Дніпропетровщини (кінець ХХ – початок ХХІ століть). *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 21. Т.1. С. 53–59.

DOI: <https://doi.org/10.32843/26636085/2019.21.1-11>

7. Мотуз Т.В. Розвиток професійних компетентностей вчителя в умовах реформування системи загальної середньої освіти. *Вісник післядипломної освіти*. (Серія «Педагогічні науки»). 2020. Вип. 12(41) С. 166–179.

DOI: [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-12\(41\)-166-179](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-12(41)-166-179)

8. Мотуз Т.В. Реалізація права на академічну свободу вчителя у системі освіти України. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 2 (63). С. 65–71

DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.2.9>

9. Мотуз Т.В. Цінності професійної діяльності вчителя початкових класів нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 3. С. 85–88. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.15>

10. Баранець Я.Ю., **Мотуз Т.В.** Сучасний стан підготовки фахівців до навчання в інклюзивному просторі. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 38. С. 66–69.

DOI: <https://doi.org/10.32843/26636085/2021/38.13>

11. **Мотуз Т.**, Швидун В. Інноваційні процеси в системі освіти України: проблеми та перспективи. *Людинознавчі студії*. 2021. Вип.13 (45). С. 58–63 *Серія «Педагогіка»*.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/45.8>

12. Баранець Я., **Мотуз Т.** Інноваційні підходи щодо професійної підготовки педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 59. Том 1. С. 195–202. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-1-30>

13. **Мотуз Т.В.**, Саєнко О.В., Слободенюк О.О. Проблема оцінювання навчальних досягнень учнів у вітчизняній педагогічній думці кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. Вип. 86. С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.2>

14. **Мотуз Т.В.**, Слободенюк О.О., Ватковська М.Г. Готовність асистентів вчителів до роботи в умовах інклюзії: аналіз факторів підвищення ефективності. *Наукові інновації та передові технології*. (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2024. № 2(30) С. 1262–1273.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-1262-1273](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-1262-1273)

15. Мотуз Т.В. Дослідження особливостей та структури цифрової компетентності як складника професіоналізму сучасного вчителя. *Перспективи та інновації науки* (Серія Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2024. № 1(35). С. 286–294.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-286-294](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-286-294)

16. Мотуз Т.В. Дослідження практики реалізації наставництва у контексті професійного розвитку вчителів. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2024. № 2(20). С. 993–1007. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2\(20\)-993-1007](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-993-1007)

17. **Мотуз Т.**, Лук'янченко С., Пісковенко А. Педагогічне партнерство як стратегічний складник формування професіоналізму в освіті. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти* (Серія «Філософія. Педагогіка»). 2024. № 1 (6). С. 78–85.

DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7013-2024-1-9>

18. Мотуз Т.В. Освітній вимір промислових революцій. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2024. № 8(42). С. 438–451. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8\(42\)-438-451](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-438-451)

19. Дороніна Т.О., **Мотуз Т.В.** Історико-педагогічне дослідження кризь призму моделювання: теоретичні підходи та практичне застосування. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2025. № 4(50). 352–364. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4\(50\)-352-364](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-4(50)-352-364)

20. Дороніна Т.О., **Мотуз Т.В.** Методологічне окреслення підходів до вивчення розвитку педагогічного професіоналізму. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти* (Серія «Філософія. Педагогіка»). 2025. № 1 (8). С. 94–104 DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7013-2025-1-11>

Статті в зарубіжних виданнях

21. **Motuz T.**, Lysokolenko T. Teaching schoolchildren to be tolerant: the experience in Ukraine. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej, Częstochowa*, 2022, 51 (2022) nr 2, P. 272–283 DOI: <https://doi.org/10.23856/5132>

Посібники

22. Організація і управління професійним розвитком педагога: навчально-методичний посібник для викладачів закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти / укладач **Т.В. Мотуз**. Дніпро: КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2025. 82 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Qd0YuZpOyfjIKIuYnCa0hI8H8nnpnBQek/view?usp=sharing>

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Опубліковані праці апробаційного характеру

23. Мотуз Т. Використання потенціалу інтернет-ресурсів для створення позитивного іміджу закладу освіти. *Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту»*. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. С. 209–213.

24. Мотуз Т. В. Академічна свобода як ключове право вчителя нової української школи. *Філософсько-світоглядні та культурологічні контексти неперервної освіти: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції*. 29 квітня 2020 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНУ» ДОР». / Наук. ред. О.Є. Висоцька. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. С. 218–219.

25. Мотуз Т. В. Аксіологічний складник професійної діяльності вчителя. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення* : матеріали міжнародної науково-

- практичної конференції (м. Київ, Україна, 1–2 травня 2020 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. II. С. 14–17.
26. Мотуз Т. В. Професійний розвиток вчителя початкових класів в умовах освітньої євроінтеграції. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття*: матеріали міжнародної наукової конференції (Т. 2), 7 серпня, 2020 рік. Черкаси, Україна: МЦНД. С.70–73.
27. Мотуз Т. В. Інформаційно-комунікаційні технології у практиці роботи сучасного вчителя початкових класів. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні та країнах ЄС*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 вересня 2020, м. Люблін, Республіка Польща. С. 221–225.
28. Мотуз Т. В. Психолого-педагогічні основи організації дистанційного навчання. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 30 вересня 2020. Переяслав, 2020. Вип. 63. С. 251–253.
29. **Мотуз Т. В.**, Косовська А. Д., Беклемешева К. М. Дистанційне навчання у контексті інформаційно-цифрової професійної компетентності вчителя. *Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne: colecție de lucrări științifice «ΛΟΓΟΣ» cu material conferinței științifice și practice internationale* (Vol. 3), 20 noiembrie 2020. București, România: Platforma europeană a științei. P. 26–29.
30. **Мотуз Т.**, Пісковенко Л., Голуб-Петрів Т. Проблема дистанційного навчання в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Innovative trends of science and practice, tasks and ways to solve them. Proceedings of the XVI International Scientific and Practical Conference Athens, Greece, April 26–29, 2022*. P. 508–510.
31. **Мотуз Т.**, Дудник В., Кіреєва О., Цебро Ю. Ціннісна основа професіоналізму сучасного педагога. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*: матеріали III Міжнародної наукової конференції, м. Хмельницький, 13 травня, 2022 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 481–482.
32. **Мотуз Т.**, Ватковська М., Пісковенко А. Рефлексія діяльності педагога як фактор професійного розвитку. *Advancing in research, practice and education. Proceedings of the XVIII International Scientific and Practical Conference*. Florence, Italy. 2022. Pp. 448–449.
33. **Мотуз Т. В.**, Юрченко Н. Є., Григоренко Г. О. Інклюзивне освітнє середовище як ресурс для виховання толерантності. *Features of the development of modern science in the pandemic's era: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference* (Vol. 2), July 15, 2022. Berlin, Germany: European Scientific Platform. Pp. 39–40.
34. **Мотуз Т.**, Снітько А. Створення мотивуючого освітнього середовища в умовах онлайн освіти. *Управління в освіті*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, 27 квітня 2023 року) / за ред. Т. М. Горохівської, М. Ф. Криштановича, Ю. М. Козловського, О. М. Ієвлева, О. Якимець; за заг. ред. М. Ф. Криштановича. Львів, 2023. С. 81–84.
35. Мотуз Т. В. Тренди професійного розвитку сучасного педагога. *Професіоналізм сучасного вчителя в парадигмі Нової української школи: досвід впровадження Державного стандарту базової середньої освіти в 5-х класах*: матеріали обласної науково-практичної конференції. 06 червня 2023 року, КЗВО «ДАНО» ДОР, С. 34–35.
36. Мотуз Т. В. Огляд стратегій управління професійним розвитком вчителя. *Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства*: збірник тез доповідей учасників другої Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2023 року, м. Дніпро). Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР», 2023. С.17–19.
37. Мотуз Т. В. Роль професіоналізму вчителя у формуванні життєцінностей учнів. *Актуальні проблеми формування життєціннісного середовища сучасного закладу освіти*:

теорія, історія, практика: збірник матеріалів. (29 листопада 2023 року, м. Дніпро). Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР», 2023. С.69-72.

38. Мотуз Т. В., Булгакова І. Л. Педагогічні умови використання дистанційних технологій у класах з інклюзивним навчанням. *Modern problems of science, education and society. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference*. SPC “Sci-conf.com.ua”. Kyiv, Ukraine. 2024. Pp. 757–762.

39. Мотуз Т. В., Уманець А. В. Організація професійного розвитку вчителів у процесі педагогічного наставництва. *The 2nd International scientific and practical conference «Innovations in education: prospects and challenges of today» (January 16 - 19, 2024)* Sofia, Bulgaria. International Science Group. 2024. P. 225–229.

40. Мотуз Т. Неперервна освіта вчителів у вимірі освітніх реформ. *Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства: збірник тез доповідей учасників третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 жовтня 2024 року, м. Дніпро)*. Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР», 2024. С.106–109.

41. Мотуз Т. Супервізія в освіті як механізм підвищення якості освітньої діяльності. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Науково-теоретичні засади та практичні аспекти осучаснення освітньої діяльності: міждисциплінарний підхід»*. (11 листопада 2024 року, м. Запоріжжя). Електронний збірник наукових праць ЗОППО, № 3(58), 2024. URL: https://drive.google.com/file/d/1F14P8H4EZYPIjBBZSohUBWf7K0U_I-37/view

42. Мотуз Т. В. Наукова освіта: досвід впровадження в межах освітньо-професійної програми «Загальна педагогіка». *Інноваційні практики наукової освіти : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11–16 грудня 2024 року)*. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 610–613.

43. Мотуз Т. В. Адаптивний професіоналізм вчителя: стратегії для динамічного освітнього середовища. *The 1st International scientific and practical conference “Technologies for improving old methods, theories and hypotheses” (January 07 – 10, 2025)* Sofia, Bulgaria. International Science Group. 2025. P. 303–306.

44. Мотуз Т. В. Міжнародні стандарти професійного розвитку педагогів: можливості для освітянської спільноти України. *Особистість та освіта в умовах сучасних соціокультурних викликів: ціннісно-світоглядні та науково-методичні аспекти: збірник матеріалів II всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 28 лютого 2025 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНО» ДОР» / Наук. ред. О. Є. Висоцька. Техн. ред. Н. В. Дев’ятко. Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР», 2025. С. 346–347.*

45. Мотуз Т. В. Формування професіонала нової генерації в умовах реалізації ОПП «Загальна педагогіка». *Освітній процес сьогодні: досягнення, виклики, перспективи : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 25 квітня 2025 року) / Редколегія: О. М. Петровський, І. М. Вітенко, О. І. Когут, О. Я. Колодійчук, Г. Р. Корицька, О. Р. Олексюк, Ю. М. Починок, В. Я. Гайда, І. І. Подлесна. Тернопіль, 2025. С.39–40.*

46. Мотуз Т. Супервізія у професійному розвитку педагогів: світові практики та можливості для України. *Проблеми розвитку професійних компетентностей вчителів математичної, природничої та технологічної освітніх галузей / Problems of the Development of Professional Competencies of Teachers in Mathematics, Natural Sciences, and Technological Educational Fields: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. 27-28 лютого 2025 року, м. Дніпро / упорядники: В. Сиченко, В. Кірман, В. Прокуда, Д. Довганенко – Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР», 2025. С. 266–267.*

47. Мотуз Т. Управлінський супровід розвитку вчительського професіоналізму в умовах глобалізації освіти. *Управління в освіті: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, 29 квітня 2025 року) / за ред. Т. М. Горохівської, М. Ф. Криштановича, О. М. Ієвлева, Т.І. Ружак; за заг. ред. М. Ф. Криштановича. Львів, 2025. С. 195–198.*

48. **Мотуз Т. В.**, Ватковська М. Г. Освіта 5.0 як гуманістично-технологічна парадигма розвитку освітнього простору. *Тенденції забезпечення якості освіти* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (Дніпро, 11 серпня 2025 р.). Research Europe, 2025. С. 56–59.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

49. Мотуз Т. В. Особливості професійного розвитку вчителя в сучасних умовах. *Педагогічне Криворіжжя : педагогічний альманах : збірник науково-методичних праць*. Кривий Ріг : КДПУ. 2022. Вип. 8. С. 56–57.

50. Ватковська М. Г., **Мотуз Т. В.** Концептуальний підхід до моделювання педагогічного професіоналізму вчителів. *Відновлення України: міжгалузевий теоретико-прикладний аналіз та потенціали розвитку*: Міжнародний науково-практичний форум. 11 квітня 2025 року, м.Одеса. Львів – Торунь : Liha - Pres, 2025. Ч. 1. С. 217–219.

Особистий внесок здобувачки у наукових публікаціях, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації.

Особистий внесок здобувачки у наукових публікаціях, написаних у співавторстві полягає в обґрунтуванні концепцій і положень досліджуваної проблеми, зокрема дисертантці належить: у [3] – висвітлення сутності поняття «ментор» та моделей педагогічної майстерності, які формуються у процесі менторингу, узагальнення зарубіжного досвіду професійного розвитку вчителів під впливом менторства та визначення можливих шляхів його впровадження в українську систему освіти (0,2 авт. арк.); у [4] – обґрунтування підходів до оцінювання якості освітніх програм у взаємозв'язку зі стандартизацією, інтерпретація результатів статистичного й кластерного аналізу відповідності програм критеріям якості, визначення механізмів підвищення ефективності освітніх програм у сучасному освітньому середовищі з урахуванням тенденцій модернізації та євроінтеграційних процесів (0,2 авт. арк.); у [5] – аналіз підходів до правового забезпечення державної політики у сфері освіти, інтерпретація результатів експертного оцінювання ефективності інституційного, нормативного, системного та соціально-правового підходів, узагальнення положень щодо ролі держави у формуванні освітньої політики та визначення її впливу на забезпечення рівного доступу до якісної освіти, що безпосередньо корелює з умовами розвитку педагогічного професіоналізму вчителів у контексті суспільних трансформацій та модернізації освітнього середовища (0,15 авт. арк.); у [17] – комплексний аналіз поняття педагогічного партнерства як складника педагогічного професіоналізму сучасного вчителя, обґрунтування його ролі в оптимізації освітнього процесу та підвищенні якості педагогічної діяльності, розроблення та експериментальна перевірка моделі впровадження педагогіки партнерства на засадах компетентнісного підходу, що забезпечує розвиток професійної культури та зростання педагогічного професіоналізму вчителів (0,3 авт. арк.). У інших спільних публікаціях авторський внесок становить 50%)

Оцінка мови і стилю дисертації

Матеріал дисертаційного дослідження Мотуз Тетяни Володимирівни «*Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні (перша чверть XXI століття)*» викладено з дотриманням наукового стилю, в логічній послідовності, доступний для сприйняття.

Здобувачкою дотримано вимоги академічної доброчесності та не допущено її порушень під час дослідження.

За змістом дисертаційна робота «*Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні (перша чверть XXI століття)*», її науково-прикладні результати та висновки *відповідають паспорту спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки*.

ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертацією Мотуз Тетяни Володимирівни «Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні (перша чверть XXI століття)» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки розширеного засідання кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, вважаємо, що:

1. Дисертаційна робота Мотуз Тетяни Володимирівни «Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні (перша чверть XXI століття)» відповідає спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

2. Мотуз Т. В. опубліковано за темою дисертації 50 наукових та навчально-методичних публікаціях (27 – одноосібні), з яких 22 розкривають основний зміст дисертації, відображають наукову новизну отриманих результатів і відповідають вимогам п.7 та п.9 «Порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 року № 1197).

3. Дисертація Мотуз Тетяни Володимирівни «Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні (перша чверть XXI століття)» відповідає вимогам п.7 та п.9 «Порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 року № 1197), які ставляться до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

4. Дисертаційне дослідження Мотуз Тетяни Володимирівни «Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні (перша чверть XXI століття)» може бути рекомендоване до захисту на здобуття ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки у спеціалізованій вченій раді.

РЕЦЕНЗЕНТ

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з інноваційної діяльності та
міжнародного співробітництва
Рівненського державного
гуманітарного університету

Оксана ПЕТРЕНКО

РЕЦЕНЗЕНТ

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного
гуманітарного університету

Григорій ПУСТОВІТ

РЕЦЕНЗЕНТ

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри природничих наук
Рівненського державного
гуманітарного університету

Наталія ГРИЦАЙ

